

Verkenkend onderzoek naar doelstelling en werkwijze van een buurthuis in een nieuwe woonwijk

F. H. van der Veen

Kortgeleden is ter kennisname vrijgegeven een aanvankelijk intern rapport¹⁾ van drs. W. Hoebink en mej. L. Hij-

¹⁾ Dit rapport werd samengesteld in opdracht van de studiegcommissie buurt(huis)- en wijkwerk welke onder de auspiciën van de Nationale Raad voor Maatschappelijk Werk en het Nederlands Cultureel Contact de mogelijkheden bestudeert van onderzoek naar structuur en functie van het vormingswerk op territoriale grondslag. Het werd in studie genomen in een werkcollege voor kandidaten in de sociologie te Utrecht onder leiding van drs. E. Lopes Cardozo. Dit artikel is de neerslag van een referaat dat de schr. tijdens dit college heeft gehouden.

mans getiteld: Rapport Buurtwerk Stichting d'Zei huuv te Emmen.

Voor allen, die op een of andere wijze betrokken zijn bij het buurthuiswerk of belangstelling voor de ontwikkeling ervan hebben, bevat dit werk een aantal belangwekkende gegevens. Voor hen, die het rapport niet kennen, volgt hier eerst een kort overzicht over het ontstaan en de globale inhoud ervan.

De Stichting d'Zei huuv is een aantal jaren bezig met wat men meent te moeten verstaan onder practisch buurthuiswerk. In een nieuwe, snel groeiende wijk in Emmen is dit werk aangeslagen en heeft

een dusdanige vlucht genomen, dat het zeer actieve bestuur een beroepskracht heeft moeten aanstellen, om mede te helpen het vele werk te leiden en te organiseren. Het zich nog steeds uitbreidende werk roept nu problemen op. Met name gaat men zich de vraag stellen, of wat men doet eigenlijk nog wel buurthuiswerk is en of het verantwoord is, dit werk vanuit de algemene (= niet-levensbeschouwelijke) basis, waarvan de opzet getuigt, voort te zetten. M.a.w., na de eerste spontane start en een aantal jaren doen „wat de hand vindt om te doen”, komt de vraag: wat is de zin van dit alles? Bereiken we iets, bereiken we iemand, wat doet deze mens, die bij ons komt, ermee, wat heeft hij eraan?? Is, wat we nu denken voort te zetten en uit te breiden, echt wel, wat we bij de opzet van ons werk ervan verwachtten? Dachten we overigens bij de opzet wel aan een te bereiken doel? Kortom, een reeks van vragen deed zich voor, men kwam tot een zekere bezinning. Overleg met verschillende instanties, die mede op dit terrein werkzaam zijn, bracht geen uitkomst, openbaarde eerder, hoe men ook daar steeds sterker de behoefte aan een scherpere plaatsbepaling gevoelde. Zoals de schrijvers uitdrukkelijk stellen, is dit rapport een „voorlopige inventarisatie”, een beschrijving van hoe 't begon, hoe 't zich ontwikkelde, hoe 't nu is, wie er komen, wat ze er doen, wat de leiding zich al of niet voorstelde te bereiken, de contacten met andere instanties enz.

Wanneer men het rapport leest, krijgt men een vrij duidelijk beeld, van wat men in Emmen verstaat onder buurthuiswerk en hoe dit werk daar vanuit een zoeken en tasten is uitgegroeid tot een reeks van activiteiten, waaraan door velen uit verschillende welstandsgroepen,

van onderscheiden denominatie, van alle leeftijden, wordt meegedaan. Men ziet hoe, vaak in samenwerking met andere plaatselijke verenigingen, lezingen, cursussen, culturele avonden, enz. worden georganiseerd, de een met meer succes dan de andere, hoe steeds weer wordt gepoogd gelegenheid te bieden tot ontwikkeling en ontspanning, tot zinvolle vrijetijdsbesteding, tot hulpverlening, waar andere instanties deze niet kunnen geven. En uit de overzichten, die het rapport geeft over hen, die van de initiatieven profiteren, blijkt, dat een en ander door de wijkbewoners op prijs wordt gesteld. Het is jammer, dat het rapport niets vermeldt over de wijze, waarop de wijkbewoners de initiatieven van het bestuur beleven, niet geeft een peiling, van wat de deelnemers zich voorstellen van dit werk, wat zij ervan verwachten, van hun motieven tot deelname. Ook ontbreekt een peiling naar de motieven van hen, die niet deelnemen en een peiling naar het oordeel van instanties, die mogelijk vanuit andere achtergrond zich met werk van gelijke aard zouden willen bezighouden en zich nu in zekere zin de pas zien afgesneden. Dit is geen verwijt aan de onderzoekers. Het kòn eenvoudig binnen de opzet van het onderzoek niet. Ik meen, dat we al heel blij mogen zijn met dit rapport, daar het uitgangspunt kan zijn voor verder onderzoek. Terecht stellen Hoebink en Hijmans, dat de waarde van het rapport voor de beantwoording van de gerezen problemen „zonder meer” niet voldoende is. Het vraagt om een follow-up, zowel ter plaatse als door een soortgelijke inventarisatie elders, opdat vanuit de vraag: „wat doet men nu eigenlijk daar, waar men meent aan buurthuiswerk te doen?” een vertrekpunt kan worden gevonden voor nadere

definiëring van het buurthuiswerk als zodanig. Men begrijpe mij goed, ik wil het buurthuiswerk niet definiëren als datgene, wat men gemiddeld in een buurthuis doet, in de geest van: „intelligentie is datgene, wat men meet met een intelligentie-test”. Maar in de vele literatuur, die over buurthuiswerk handelt, wordt over allerlei gesproken, over „algemeenheid van het werk”, over „verhelpen van maatschappelijke nood”, over het al of niet aanwezig zijn van „sociale schuldgevoelens”, over „verkapt ideologieën”, enz., maar *over wat men nu in feite doet*, leest men niet vaak. En over óf en hóe dit werk aanslaat bij de groepen, die eraan deelnemen, nog minder. En n.m.m. is de beantwoording juist van de laatste vraag van essentieel belang voor de plaatsbepaling van het buurthuiswerk als zodanig naast andere werksoorten, welke zich met verwante of gelijke zaken bezig houden, maar dit doen vanuit een andere achtergrond. Hoebink en Hijmans hebben in hun rapport een begin gemaakt met de beantwoording van deze vraag, met feiten laten zien, dat dit werk in Emmen (om een gemeenplaats te gebruiken) „in een behoefte voorziet”. En dit laatste is belangrijker dan men bij de „bezinning” vaak meent.

Men kan zwaar discussiëren over de vraag: wat bereiken we met hetgeen we doen? Dringen we de mensen niet iets op, waarmee wij wel gelukkig zijn, maar dat voor hen geen geluksvergroting betekent? Als we hun leren knutselen of gelegenheid geven tot dammen, desnoods kaarten, tot ballet-dansen of gymnastiek voor huisvrouwen, enz., moet dit dan niet gezien worden als middel tot een hoger doel, tot iets, dat we met hen willen bereiken? En kan dit allemaal wel zonder een duidelijke omschrijving

van dat doel? En als anderen wel een duidelijke doelstelling hebben, een godsdienstig bepaalde of een uit vastomlijnde beginselen voortvloeiende omschrijving, mogen *wij* dan wel doorgaan? Heeft Van Riessen²⁾ gelijk, als hij stelt, dat buurthuiswerk pas geslaagd mag heten, als 't zichzelf overbodig heeft gemaakt, als 't erin geslaagd is mensen over te hevelen naar andere verbanden, hetzij kerkelijk of anderszins? Deze vragen zijn belangrijk, komen voort uit het feit, dat men zich verantwoordelijk weet. Men kan zelfs doorgaan en zich afvragen, wat de oorzaak van dit zich-verantwoordelijk-weten is, of dit niet steunt op „sociale schuldgevoelens”, of op de bewuste of onbewuste ideologie van een burgerlijke cultuur, die dan maar een zodanige hoogte heeft bereikt, dat het „volk” deze levensstijl moet overnemen.

Maar zijn dit niet vragen, die alleen leven bij hen, die het werk leiden of initiatiefnemer zijn? Vragen, die hoegenaamd *niet* opkomen bij hen, die van de initiatieven profiteren? Op deze vraag ontbreekt het antwoord nog gedeels. Zeker, we hebben jaarverslagen van diverse buurthuizen. En daaruit blijkt een grote diversiteit in de aangeboden activiteiten. Soms staat er ook iets in over het verloop in cursussen en waarom de ene poging meer succes opleverde dan de andere. Maar dit is alles nog zeer fragmentarisch. Een samenvattende studie over wat men *doet*, over de vraag *waarom* een initiatief in het ene buurthuis zoveel beter aanslaat dan in het andere, uitgaande van een motievenonderzoek bij hen, die aan het buurthuiswerk deelnemen, ontbreekt nog ge-

²⁾ H. van Riessen, Buurtwerk, Dorps- en Wijkcentra. Baarn 1956.

heel. Wel geven de jaarverslagen vaak uitvoerig een theoretische rechtvaardiging van het werk, een geruststelling voor de leiders in de geest van: heus, wat we doen is zo gek nog niet. Hieruit spreekt n.m.m. de grote onzekerheid, die blijkbaar bestaat omtrent de maatschappelijke functie van het buurthuiswerk. Lopes Cardozo heeft eens³⁾ gezegd, dat het buurthuiswerk zich ten doel stelt de stadsbewoner en in toenemende mate de plattelander zijn betrokkenheid bij de vormgeving van de wereld, waarin hij leeft, te doen vinden of hervinden, hem het gevoel te geven „er ook bij te horen”. Belangrijk in deze formulering is „de wereld, waarin *hij leeft*”. Dus niet de hele wereld, niet „de” maatschappij, nee, *zijn* wereld, de wereld van mijnheer A, van mevrouw B, van jongen C en meisje D.

Die wereld is niet zo groot, die wereld is zelfs maar heel klein, die wereld is soms *te* klein om hem of haar het gevoel te geven ergens bij te horen. Dit noemen we met een groot woord de eenzaamheid van de moderne mens. Daar zijn heel dikke boeken over geschreven en sommigen beweren, dat de mens in werkelijkheid niet zo eenzaam is. *Zij* zijn het althans niet. Dat is erg prettig voor die sommigen, maar een groot deel van de mensen is wel eenzaam, om de doodeenvoudige reden, dat ze noch kerkelijk, noch politiek, noch door hun werk, noch anderszins iets of iemand hebben, waarop of op wie zij kunnen terugvallen. Kortgeleden vertelde Dr. Van de Grient in een inleiding, dat hij als leider van een televisie-forum honderden brieven had ontvangen van mensen, die hem hun nood vertelden en erbij

schreven: u kunt me ook niet helpen, maar laat me het tenminste eenmaal schrijven, *want ik heb niemand aan wie ik het kwijt kan*. Dit zijn dan de mensen, die tot schrijven komen, vele anderen schrijven niet eens. Nu wil ik er helemaal geen drama van maken, maar de uitingen van eenzaamheid in de vormen, waarin men er compensatie voor zoekt, zijn ons allen bekend. Daarnaast zijn er velen, die dan wel niet eenzaam zijn in bovenbedoelde zin, maar die toch in wel zeer kleine verbanden leven, voor wie het leven vaak meer vegeteren is dan werkelijk leven, dan werkelijk *mens* kunnen zijn, dan verantwoordelijkheid kunnen dragen omdat men z'n verantwoordelijkheid niet meer ziet. „Zijn betrokkenheid”, zegt Lopes Cardozo en hij vervolgt: „Het buurthuiswerk richt zich derhalve op het nog overzichtelijke samenlevingsverband van de buurt”. Terecht m.i., omdat andere verbanden als stad, gemeente, kerk, politieke vereniging, vakbond, fabriek hem vreemd zijn, niet overzien worden. Men leeft in het zeer nabije, ervaart het andere alleen vanuit *zijn* contacten ermee: de gemeente door de vuilnisbak, die vrijdags buiten moet staan, of door het gemeentehuis, waar men trouwt, door de ambtenaar van dit of van dat. De gemeente wordt niet overzien, de andere verbanden evenmin. Niet omdat men te onontwikkeld zou zijn om in grotere verbanden te denken, maar men beleeft ze niet, ze zijn te veraf. „Het *nog* overzichtelijke samenlevingsverband van de buurt”, het nabije, kan uitgangspunt worden voor een nieuwe doorleving van het persoonlijk betrokken zijn. Het gegeven: de mens is een sociaal wezen, betekent toch, dat men pas volwaardig mens kan zijn of worden in en door contacten met anderen. Waar deze contacten ontbreken, moeten

³⁾ E. Lopes Cardozo, *Buurthuiswerk is de stad*, de Schalm, 15 (1958), p. 257.

ze geschapen worden. En als het buurt-huiswerk alleen zou bereiken, dat een aantal mensen de vreugde beleeft van het samen met anderen bezig zijn, de mogelijkheid schept te treden uit het opgesloten-zijn in het eigen bestaan, dan is daarmee de zin van dit werk al gegeven. Dan worden vragen als: wat doen we en waarom doen we juist dit? vragen van secundaire betekenis, kwesties van methodiek, niet van beginsel. Het gaat er bij het buurt-huiswerk niet om of er een naaicursus moet zijn, of er hoeden of petten of lampkappen gemaakt zullen worden. Tegenover deze vragen staat men meestal zeer reëel: als men het zelf niet meer weet, wordt een beroepskracht ingeschakeld, zoals dat blijkens het rapport in Emmen ook is gedaan. Primaïr is de sfeer, waarin de activiteiten bedreven worden, of ze samenbindend zijn, of degene, die eraan deelneemt de gelegenheid krijgt „ergens bij te horen”. Deze mogelijkheden geschapen te hebben is n.m.m. de grote verdienste van vele buurthuizen. Dit doel bereikt te hebben blijkt ook het resultaat van het werk in d'Zeihuuv in Emmen. Men komt er en *men blijft er komen*. Moeten we nu beslist achteraf gaan theoretiseren

of we dit werk wel hadden mogen doen, omdat we misschien handelen uit „sociale schuldgevoelens”? Of uit een of andere ideologie? Had men dit werk niet mogen opzetten, omdat het nog onvoldoende verzuild is? Of soms niet, omdat het op andere plaatsen ontsproten is aan kerkelijk initiatief en er misschien via het buurthuis nog iemand naar de kerk komt?

Bezinning is goed, dat moeten we blijven doen. Het rapport van Hoebink en Hijmans is een begin, dat om voortzetting en uitbreiding vraagt in verdere inventarisatie, in onderzoek naar de motivering zowel van leiders als van hen, die van hun leiding gebruik maken. Er is voortgezet onderzoek nodig naar de mogelijkheid van samenwerking met andere instanties om overlapping te voorkomen, om bestuurstechnisch verantwoordelijkheden te verdelen of samen te dragen. Maar laten we al onderzoekend en bezinnend niet vergeten, dat er mensen zijn, die in heel kleine, vaak te kleine verbanden vegeteren en wachten op onze hulp, om te kunnen *leven*, en ons dan de vraag stellen, wat ons werk voor *hen* betekent.

Verslag Congres te Rome over Social Work in druk

Zoals bekend werd van 8 tot 14 januari jl. te Rome het 10e congres gehouden van de International Conference of Social Work, waarvan het hoofdthema luidde:

“Social work in a changing world”

Dezer dagen werd bericht ontvangen, dat het integrale verslag van dit congres in de Franse taal is verschenen.

Het verslag kan reeds thans worden besteld bij het „Office Régional pour l'Europe et le Moyen-Orient de la Conférence Internationale de Service Social, 14, Rue Daru, Paris (8).

De kosten ad 20,00 N. Frs. kunnen worden voldaan door overmaking op: Compte chèque Postal: Paris 13.442-74; verzendkosten worden boven de prijs in rekening gebracht.